

Załącznik 2

Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

1. Imię i nazwisko: dr Dominika Kasprowicz

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej:

2010 – stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce nadany przez Radę Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie uchwałą z dnia 23 września 2010 r. Tytuł rozprawy doktorskiej: *Populistyczna skrajna prawica w Europie Zachodniej i Środkowej. Analiza porównawcza* (promotor: prof. dr hab. Katarzyna Sobolewska-Myślik, recenzenci: prof. dr hab. Andrzej Antoszewski, prof. dr hab. Ewa Maj, prof. dr hab. Marian Grzybowski).

2005–2007 – Międzynarodowy program studiów doktoranckich Akademii Artes Liberales Uniwersytetu Warszawskiego (opiekunowie naukowcy: prof. dr hab. Joanna Kurczewska, prof. dr hab. Andrzej Antoszewski).

2005 – tytuł magistra politologii, Akademia Pedagogiczna (Uniwersytet Pedagogiczny) im. KEN w Krakowie, Instytut Politologii.

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych:

2016–	UNIwersytet Jagielloński	adiunkt w Instytucie Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej
2011–2016	UNIwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie	adiunkt w Instytucie Politologii
2005–2011	UNIwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie	asystent w Instytucie Politologii

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003 nr 65 poz. 595 z późn. zm.):

a) Tytuł osiągnięcia naukowego:

Systemy partyjne jako obszar badań artkukacji interesów mniejszościowych.
– zbiór 20 publikacji powiązanych tematycznie

b) Publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego:

Monografie:

1. Dominika Kasprowicz (2017), *Populistyczna skrajna prawica jako obszar badawczy*, Wydawnictwo Instytutu Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej UJ, Kraków, ss. 147

(recenzent: dr hab. prof. UP Łukasz Zweiffel, dr hab. Agnieszka Hess).

2. Dominika Kasprowicz, Dorota Murzyn, Grzegorz Forys (2016), *Politics, society and economy in contemporary Poland. An introduction*, Wydawnictwo SCHOLAR, Warszawa, ss. 225 (recenzent: prof. dr hab. Katarzyna Sobolewska-Myślik) (wkład: 40%).

Monografia jest efektem prac zespołu badawczego, którym kierowałam w latach 2013–2015. Był to rozbudowany, przeglądowy projekt mający na celu kompilację wcześniej prowadzonych badań oraz danych uzyskanych ze źródeł wtórnych dotyczących politycznych, ekonomicznych i społecznych aspektów polskiej transformacji ustrojowej oraz stworzenie anglojęzycznej ramy, punktu odniesienia dla czytelników i badaczy zagranicznych interesujących się polskim systemem politycznym. Autorzy wspólnie ustalili główne założenia i strukturę monografii, natomiast mój wkład w jej powstanie polegał w szczególności na przygotowaniu i analizie danych pozyskanych ze źródeł wtórnych związanych z politycznymi aspektami transformacji. Jestem autorką wprowadzenia oraz rozdziału I (*Politics in Poland – framework, actors and relations*), jak również współautorką zakończenia, w którym zebrano i przedyskutowano najważniejsze wnioski z analiz dokonanych przez wszystkich autorów monografii. Mój udział procentowy szacuję na 40%.

3. Roman Bäcker, Lucyna Czechowska, Grażyna Gadomska, Joanna Gajda, Karolina Gawron-Tabor, Maria Giedz, Magdalena Mateja, Bartosz Płotka, Dominika Kasprowicz, Joanna Rak, Aleksandra Seklecka, Wiktor Szewczak, Maria Winclawska, Jagoda Wojciechowska (2016), *Metodologia badań politologicznych*, Wydawnictwo PTNP, Warszawa, ss. 230 (recenzent: prof. dr hab. Jacek Sroka).

Monografia jest efektem prac zespołu badawczego, kierowanego przez prof. dr. hab. Romana Bäckera, celem projektu był krytyczny przegląd i przystępna prezentacja metod i technik stosowanych w naukach politycznych. Autorzy wspólnie ustalili główne założenia i strukturę monografii. Mój wkład w publikację polegał na przygotowaniu na podstawie wcześniejszych badań i opracowań rozdziału poświęconego mieszanym schematom badawczym, na równi z innymi autorami byłam zaangażowana w selekcję źródeł, pozyskiwanie i analizę danych oraz ich opracowanie.

Prace zbiorowe pod redakcją:

4. Katarzyna Sobolewska-Myślik, Dominika Kasprowicz (2014), *SPACE – socio-political alternatives in central Europe*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa, ss. 137 (recenzent: dr hab. Beata Kosowska-Gąstoł).

Praca zawiera wnioski z międzynarodowego projektu badawczego pt.: *SPACE – socio-political alternatives in central Europe*, który pod moim kierownictwem został zrealizowany w 2013 roku przez zespół 10 osób z czterech państw (autorów artykułów w w/w opracowaniu). Wraz z prof. Katarzyną Sobolewską-Myślik (współredaktorką) przygotowałam koncepcję pracy zbiorowej oraz ustaliłam jej główne założenia i strukturę, a także skład grupy ekspertów zagranicznych. Jestem współautorką wprowadzenia, w którym dokonano konceptualizacji problematyki badawczej i sformułowano najważniejsze założenia projektu badawczego oraz omówiono metodologię badań (studia przypadków) oraz współautorką rozdziału I (*Political Alternatives in Central and Eastern Europe: A Polish Case*), w którym przedstawiono trzy typy organizacji niepartyjnych mających istotny wpływ na relacje w obrębie polskiego systemu partyjnego. Mój wkład – poza przygotowaniem opracowania do druku pod względem redakcyjnym – polegał również na konsultacjach metodologicznych udzielanych autorom rozdziałów. Mój udział procentowy w pracach redakcyjnych szacuję na 50%.

Artykuły w czasopismach naukowych i rozdziały w monografiach:

5. Agnieszka Hess, Dominika Kasprowicz (2017), *Populism in Poland – Between Demagoguery and Demophilia*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”, vol. 2, (wkład: 70%)

Mój udział – obok wspólnego ze współautorką opracowania koncepcji tekstu, w którym proponujemy adaptację na grunt polski ramy analitycznej (autorstwa N. Baara, 2009) umożliwiającej wskazanie populistycznych partii politycznych, polegał na operacjonalizacji pojęć oraz selekcji jednostek analizy (partii politycznych), a następnie ich analizie na trzech płaszczyznach (ilustracji pozycji partii populistycznej w systemie partyjnym, ilustracji przykładami cech komunikatu populistycznego oraz typu relacji na linii wyborca – partia). Jestem także autorką fragmentu podsumowującego badania, w którym wskazano na ewolucję w obrębie politycznego populizmu. Swój wkład szacuję na 70%.

6. Dominika Kasprowicz (2016), *Aspekty metodologiczne tworzenia nawigatorów wyborczych*, „e-politikon”, Kwartalnik Naukowy Ośrodka Badań Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, Ośrodek Analiz Politologicznych UW, vol. 20, s. 173–199.

7. Dominika Kasprowicz, Radosław Marzęcki, Kamil Marcinkiewicz (2015), *Kapitał wyborczy w polskiej polityce. Analiza ilościowa wyników wyborczych inkumbentów w wyborach parlamentarnych 2005–2011*, „Studia Politologiczne”, vol. 37, s. 271–292 (wkład: 33%).

Mój wkład w publikację polegał na opracowaniu koncepcji tekstu i sformułowaniu hipotez oraz sporządzeniu – wspólnym z Radosławem Marzęckim – bazy danych kandydatów z lat 2005, 2007 i 2011 na podstawie informacji zawartych na stronach Państwowej Komisji Wyborczej. Bazy danych zostały wykonane przy użyciu pakietu statystycznego SPSS. Autorzy wspólnie modyfikowali narzędzie badania (model statystyczny, analiza regresji) oraz sformułowali wnioski końcowe. Mój udział procentowy szacuję na 33%.

8. Katarzyna Sobolewska-Myślik, Dominika Kasprowicz (2015), *The end of party representation? Some remarks on the relationships between parties and interest organizations in contemporary Poland*, „The Copernicus Journal of Political Studies”, vol. 2, s. 116–127 (wkład: 50%).

Mój wkład w publikację (na równi ze współautorką) polegał na opracowaniu koncepcji tekstu i sformułowaniu zawartego w tytule pytania badawczego, przeprowadzeniu kwerendy bibliotecznej oraz opisanu przykładów wskazujących na słabnięcie funkcji partyjnej reprezentacji interesów grupowych oraz na sformułowaniu podsumowania. Mój udział procentowy w pracach nad publikacją szacuję na 50%.

9. Dominika Kasprowicz (2015), *The radical right in Poland – from the mainstream to the margins. A case of interconnectivity*, [w:] *Transforming the Transformation?: The East European Radical Right in the Political Process*, red. M. Minkenberg, Nowy Jork, Routledge, s. 157–183.

10. Dominika Kasprowicz, Łukasz Zweiffel (2014), *„Nowe wino w starych bukłakach” – nowe partie w systemach partyjnych na przykładzie Holandii*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica”, vol. 13, s. 157–176 (wkład: 50%).

Mój wkład w publikację polegał na wyborze tematu oraz opracowaniu koncepcji tekstu dotyczącego roli zjawiska „nowości” partii politycznych w obrębie silnie zinstytucjonalizowanych systemów partyjnych, przeprowadzeniu części kwerendy bibliotecznej. Wspólnie ze współautorem dokonaliśmy

doboru materiału ilustracyjnego (system partyjny Holandii) oraz analizy partii nowych w tym systemie partyjnym i ich charakterystyki, a także sformułowaliśmy wnioski. Mój udział procentowy w pracach nad publikacją szacuję na 50%.

11. Dominika Kasprowicz, Dorota Murzyn (2014), *Innowacje społeczne jako skuteczna odpowiedź na kryzys gospodarczy w Unii Europejskiej*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego”, vol. 28, s. 129–143 (wkład: 50%).

Mój wkład w publikację polegał na wyborze tematu, opracowaniu koncepcji tekstu dotyczącego roli zjawiska innowacji społecznych, przeprowadzeniu części kwerendy bibliotecznej i wskazaniu na rozmyty znaczeniowo i jednocześnie interdyscyplinarny charakter tego terminu, a w efekcie – zaproponowaniu jego definicji. Wspólnie ze współautorką dokonaliśmy doboru materiału ilustracyjnego oraz sformułowaliśmy wnioski na temat roli, jaką innowacje społeczne odgrywały w polityce UE w czasie kryzysu ekonomicznego w roku 2008. Mój udział procentowy w pracach nad publikacją szacuję na 50%.

12. Dominika Kasprowicz (2014), *Partie etniczne i mniejszości narodowe na przykładzie bułgarskiego Ruchu na Rzecz Praw i Wolności (DPS)*, „Zeszyty Naukowe. Acta Politica”, vol. 27, s. 81–96.

13. Dominika Kasprowicz, Natasza Styczyńska (2013), *Europeanization on parliamentary level*, [w:] *The europeanization of European politics*, red. Charlotte Bretherton, Michael Mannin, Palgrave Macmillan, New York, s. 67–81 (wkład: 50%).

Publikacja jest efektem prac międzynarodowego zespołu badawczego, kierowanego przez Charlotte Bretherton i Michaela Mannina. Dotyczyły one wpływu procesów integracji europejskiej na politykę krajową różnego szczebla. Mój udział w publikacji polegał przede wszystkim na opracowaniu koncepcji rozdziału i projektu badań w Polsce (analiza kontekstów, w jakich kwestie europejskie pojawiały się w czasie wystąpień parlamentarnych oraz badanie wpływu wymogów unijnych na różnych etapach procesu politycznego), dodatkowo, obok wspólnego ze współautorką opracowania materiałów źródłowych i podsumowania, moim wkładem była jakościowa analiza materiału. Mój wkład procentowy szacuję na 50%.

14. Dominika Kasprowicz (2013), *Metody mieszane i ich zastosowanie w badaniach partii politycznych*, [w:] *Podejścia badawcze i metodologie w nauce o polityce*, red. Barbara Krauz-Mozer, Paweł Ścigaj, Księgarnia Akademicka, Kraków, s. 479–499.

15. Dominika Kasprowicz (2013), *Dlaczego partie – polskie partie pozaparlamentarne w procesie konceptualizacji partii politycznej*, [w:] *Partie polityczne w Polsce i w Europie: struktury, funkcje, strategie w zmieniającym się otoczeniu*, red. Anna Pacześniak i Maria Winclawska, Echo. Instytut Badań Polityczno-Prawnych, Toruń, s. 221–278.

16. Dominika Kasprowicz (2013), *„Europejskimi oczami, z transylwańską duszą” – etnoregionalizm Unii Demokratycznej Węgry (UDMR) w Rumunii*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica”, vol. 11, s. 40–54.

17. Dominika Kasprowicz (2012), *Europejska (de)konstrukcja – ewolucja programowa partii skrajnie prawicowych wobec kwestii europejskich*, [w:] „Studia Politologia VII, Europejskie Wyzwania XXI wieku”,

red. Tomasz Fałęcki, Joanna Bar, Józef Łaptos, Łukasz Stach, Kraków, s. 150–167.

18. Dominika Kasprowicz, Natasza Styczyńska (2011), *Charyzmatyczni przywódcy i obietnice odnowy: populizm na przykładzie Bułgarii i Rumunii*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe”, vol. 4, nr 4, s. 239–255 (wkład: 50%).

Artykuł stanowi efekt połączenia wyników dwóch indywidualnych zagranicznych projektów badawczych autorek – wyniki badań połączono w treści porównującej populizm polityczny w dwóch państwach (Bułgarii i Rumunii). Mój wkład w publikację poświęconą analizie zjawiska populizmu polityków (populistycznego przywództwa) polegał na wprowadzeniu do tematu i konceptualizacji oraz zebraniu danych (ze źródeł pierwotnych i wtórnych) na temat przypadków populizmu w rumuńskiej polityce, a także opracowania (wspólnie z Nataszą Styczyńską) wniosków. Swoją wkład szacuję na 50%.

19. Dominika Kasprowicz (2011), *The impact of electoral designing: the case of the Czech, Slovak and Polish radical right political parties (1990–2007)*, [w:] *Making democracy in 20 years: media and politics in Central and Eastern Europe*, red. Bogusława Dobek-Ostrowska, Michał Głowacki, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 157–167.

20. Dominika Kasprowicz (2010), *Skrajna prawica w Europie Środkowej – wybrane czynniki wpływające na status*, [w:] *Przeszłość – teraźniejszość – przyszłość. Problemy badawcze młodych politologów*, red. Dominika Mikucka-Wójtowicz, Wyd. Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, Kraków, s. 67–86.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Od momentu rozpoczęcia pracy naukowej w roku 2005 głównym obszarem mojego zainteresowania pozostają partie i systemy partyjne państw europejskich oraz ich ewolucja. Badaniom porównawczym z tego zakresu poświęciłam rozprawę doktorską na temat: *Populistyczna skrajna prawica w Europie Zachodniej i Środkowej. Analiza porównawcza* (promotor: prof. dr hab. Katarzyna Sobolewska-Myślik). Niezwykle inspirujący i wciąż aktualny temat stał się punktem odniesienia w kolejnych latach pracy naukowej.

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce w roku 2010 kontynuowałam badania w tym obszarze, a podstawowym celem moich badań empirycznych, z których wnioski stały się podstawą i treścią publikacji składających się na osiągnięcie naukowe, była wielowymiarowa analiza systemów partyjnych jako obszaru badań artikulacji interesów mniejszościowych.

Lokuje się ona w tym fragmencie światowej akademickiej dyskusji, który dotyczy partii politycznych i ich otoczenia w XXI wieku, a wyrasta na gruncie teorii postdemokracji, rozumianej jako system, w którym w procesie decyzyjnym dominującą rolę odgrywają korporacyjne relacje kształtowane przez grupy interesu, ekspertów oraz elity polityczne¹. Tym samym istotne staje się pytanie o zmniejszające się znaczenie partii jako pośredników w procesach demokratycznych, a w wątpliwość poddaje się dotychczas realizowany przez nie zestaw funkcji. Równolegle do zmieniającego się znaczenia partii w systemach politycznych, przedmiotem zainteresowania stają się inne formy

¹C. Crouch (2004), *Post-democracy*, Cambridge: Polity Press, s. 93.

organizacji obywateli, które, wkraczając w pole polityki, podejmują działania tradycyjnie przypisywane partiom politycznym².

Wszystkie publikacje wchodzące w skład osiągnięcia łączą założenia wyznaczające perspektywę naukowego spojrzenia na przedmiot badania. Warto w tym miejscu nadmienić, iż mając na uwadze aspekty etyczne pracy badawczej (w tym poszukiwanie prawdy lub lepszych przybliżeń do prawdy, polegające na rzetelnym przedstawianiu faktów i argumentowaniu wolnym od emocji³), a jednocześnie badając tematy ukazywane w publicznym i medialnym dyskursie w sposób pejoratywny (np. radykalizm ugrupowań politycznych, postulaty separatyzmu, populistyczna komunikacja polityczna), szczególną wagę przykładam do realizacji deskryptywnej i krytycznej funkcji nauki. W tym sensie na dalszy plan przesuwałam wartościowanie badanych jednostek, a uwypuklałam konieczność: akceptacji braku pewności wobec popularnych ram interpretacyjnych, stawiania pytań odnośnie do badawczego *definiens*, sprawdzania dowodów oraz uwzględniania innych ram interpretacyjnych⁴.

I tak, moje rozumienie systemu partyjnego osadzone jest przede wszystkim w kategoriach politologicznych, których źródłem są prace Giovanniego Sartoriego i Maurice'a Duvergera oraz Petera Maira. W tym ujęciu systemy partyjne tworzone są przez partie polityczne (forma organizacyjna), zaś na ich dynamikę wpływają relacje międzypartyjne. Jednocześnie, decydując się na wyżej wspomniany zakres tematyczny badań, w kolejnych etapach prac rozszerzałam politologiczne ujęcie systemu partyjnego, biorąc pod uwagę także relacje między samymi partiami a pozostałymi elementami systemu politycznego i odnosząc się do jego porządku aksjologicznego i normatywnego. W badaniach uwzględniałam także wzajemne odniesienia partii politycznych i społeczeństwa (perspektywa socjologiczna). Użycie każdej z tych trzech perspektyw (politologicznej, prawniczej i socjologicznej) decydowało o wieloaspektowym i multimetodycznym charakterze przedsięwzięcia. Spośród wielu ciekawych zagadnień jako szczególnie mnie interesujące wybrałam grupy interesu (partie polityczne, ale także pozapartyjne formy organizacji obywateli, którzy działali w polu polityki), które można było określić mianem mniejszościowych czy marginalnych.

Takie pole analiz, gdzie badania prowadziłam nad podmiotami niedominującymi w dyskursie czy praktyce politycznej i społecznej, było bezpośrednio powiązane z przyjętą hipotezą, iż prognozą trwałości lub zmiany systemów demokracji przedstawicielskiej obok siły reprezentacji interesów większości, jest obecność, możliwości, sposoby i zakres realizacji interesów grup mniejszościowych, zwłaszcza w tej części pola polityki tradycyjnie przypisanej partiom politycznym. Wspominana „grupa mniejszościowa” i jej interesy rozumiane są przeze mnie nie tylko jako kategoria socjologiczna czy prawna, ale przede wszystkim polityczna, definiowana szeroko jako pozostające w mniejszości, ale spolityzowane cele różnych grup interesu. Badawcze cele szczegółowe zakładały zatem określenie niepartyjnych, ale istotnych z punktu widzenia zmiany systemu partyjnego podmiotów i ich relewancji w systemie partyjnym i, szerzej, politycznym.

Cele te realizowane były na płaszczyźnie metodologicznej, teoretycznej i empirycznej. Na łamach swoich publikacji naukowych starałam się poddawać metodologicznej i teoretycznej refleksji problematykę „agentów zmiany” w systemach partyjnych Europy Środkowej i Wschodniej, często zarówno rozszerzając źródła danych, jak i formułując konkluzje obejmujące kontekst zachodnioeuropejski. Obok omówienia aktualnej literatury przedmiotu, wskazywałam na alternatywne

² S. Hug (2001), *Altering Party Systems: Strategic Behavior and the Emergence of New Political Parties in Western Democracies*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

³ K. Popper (1997), *Odpowiedzialność moralna uczonego*, [w:] K. Popper, *Mit schematu pojęciowego. W obronie nauki i racjonalności*, Warszawa, Wydawnictwo Książka i Wiedza, s. 146.

⁴ C. Tavis, C. Wade (1999), *Psychologia. Podejścia oraz koncepcje*, Poznań, Wydawnictwo Zysk i S-ka, s. 30–35.

podejścia metodologiczne (w tym paradygmat pragmatyczny oraz mieszczące się w nim mieszane schematy badawcze) i z zakresu pozyskiwania danych (Voting Advice Applications, przeprowadzane w internecie eksperymenty społeczne) czy technik analizy danych (Jakościowa Analiza Porównawcza Zbiorów Rozmytych, fsQCA).

Starałam się także formułować własne koncepcje teoretyczne, które mogłyby być użyteczne dla badaczy tego wycinka społecznej rzeczywistości (wraz z prof. Katarzyną Sobolewską-Mysłik konceptualizacja zagadnienia społeczno-politycznych alternatyw w systemach partyjnych, *SPACE*; propozycja definicji innowacji społecznych oraz przeniesienie na grunt nauk społecznych terminu interkonektywności oraz jego operacjonalizacja na gruncie systemów partyjnych i politycznych).

Źródła danych, z których korzystałam, miały charakter zarówno wtórny (pozyskiwanie i analiza ilościowych danych zastanych z repozytoriów Państwowej Komisji Wyborczej, Europejskiego Sondażu Społecznego), ale także pierwotny, w odniesieniu do danych o specyfice ilościowej (reprezentatywne i niereprezentatywne próby, informacje pozyskiwane za pośrednictwem standaryzowanych kwestionariuszy ankiet oraz w toku indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz wywiadów eksperckich prowadzonych metodą delficką *<delphi method>*, oraz w drodze eksperymentu społecznego). Dane pozyskiwane były dzięki realizacji indywidualnych i zespołowych badań terenowych oraz prowadzonych za pośrednictwem internetu.

Dorobek składający się na osiągnięcie naukowe ulokowany jest w paradygmacie pragmatycznym, który stawia w centrum problemy badawcze, które stara się wyjaśnić, stosując wszelkie możliwe działania. W przeciwieństwie do postpozytywizmu nie rozwija się na gruncie przyjętych założeń, ale działań i ich konsekwencji. Odmienne niż konstruktywizm nie uznaje znaczeń nadawanych przez jednostki jako kluczowego źródła wiedzy o świecie. Nie jest także poddany imperatywowi wywołania zmiany społecznej dla grup wykluczonych. Jak pisze John Creswell: „W podejściu pragmatycznym za prawdziwe uznaje się to, co w danym czasie jest skuteczne. Nie zakłada się dualizmu między rzeczywistością niezależną od umysłu a istniejącą w umyśle. (...) Stosuje się dane ilościowe, jak i jakościowe, ponieważ pozwala to lepiej wyjaśnić problem. (...) Pragmatyzm otwiera drogę do różnorodności metod, wielorakich światopoglądów i zróżnicowanych założeń oraz rozmaitych sposobów gromadzenia i analizowania danych”⁵.

Zgodnie z tym paradygmatem, wyznacznikiem przyjmowania przeze mnie poszczególnych podejść i korzystania w wybranego narzędzia zbierania danych czy technik analizy, były szczegółowe cele badawcze jednostkowych projektów. To one dyktowały metodologiczne scenariusze, w tym wykorzystanie w wielorakich konfiguracjach podejścia jakościowego i ilościowego, korzystanie także z bogatego instrumentarium, czyli różnych metod i technik powstałych na gruncie konkretnych światopoglądów.

Jak podkreślałam wielokrotnie w publikacjach, mieszane schematy badawcze w naukach społecznych nie są niczym nowym, powstawały w ciągu pierwszych 60 lat XX wieku na gruncie antropologii kulturowej i socjologii, choć określenia „metody mieszane” zaczęto używać dużo później. W literaturze przedmiotu wyróżnia się kilka etapów rozwoju badań o charakterze mieszanym. Pierwszy z nich przypada na lata 1900–1950, kiedy to przeprowadzano, uznawane za klasyczne, socjologiczne projekty mieszane – łączące obserwację i wywiad z eksperymentami społecznymi. Kolejny etap ma miejsce w latach 1950–1970, kiedy realizowane projekty badawcze są po raz pierwszy określane jako multitimetyczne czy mieszane. Mowa m.in. o badaniach z zakresu psychologii i psychologii społecznej, gdzie w celu wyjaśnienia wyników badań eksperymentalnych użyto obserwacji (Sherif

⁵ J. Creswell (2013), *Projektowanie badań naukowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 36–37.

1961). W latach 1970–1990 w wyniku rozwoju podejścia jakościowego pojawiły się z kolei badania z dominującą rolą interpretacji narracji. Kolejny okres, przypadający na lata 90. XX wieku i następne, dał początek licznym publikacjom metodologicznym, w których podejmowano temat mieszanych projektów badawczych, ich klasyfikacji i oceny. Uzasadnieniu oraz promocji tego podejścia w badaniach nad systemami partyjnymi poświęciłam fragmenty monografii, monografię wieloautorską, rozdział w tomie pokonferencyjnym [publikacje nr 1, 3, 14].

Wyborowi tematu osiągnięcia naukowego towarzyszyło przekonanie – wyartykułowane przeze mnie szczegółowo w publikacji pt. *Populistyczna radykalna prawica jako obszar badawczy* – że każdy, kto rozważa zajęcie się naukowo tym właśnie obszarem, nie tylko sięga do tematu medialnie chwytliwego czy aktualnego. Na swojej drodze badawczej mierzy się bowiem z innymi wątkami obecnymi w bieżącej dyskusji nad zmierzchem znanej nam dotychczas demokracji⁶. Wybór tematów takich jak populizm, populistyczna radykalna prawica itp. jako głównego przedmiotu zainteresowania naukowego wymaga zatem szczególnego namysłu i umiejętności analitycznych odniesionych do form politycznej organizacji obywateli, które są niepowtarzalne z kilku względów. Stanowią mianowicie fenomen swoisty, a jednocześnie łączą w sobie wątki, które z odmiennym natężeniem pojawiają się obecnie w różnych innych przestrzeniach działań i dyskursu politycznego (np. u pozostałych partii politycznych). Wspomniane wątki okazują się istotne w czasach określanych mianem „postpolityki” czy kryzysu demokracji. W efekcie badacz zmuszony jest do namysłu nad popularnymi teoretycznymi i analitycznymi ramami, które służą do opisu systemów politycznych, a zwłaszcza roli, jaką odgrywają w nich partie polityczne.

Dlatego mniejszościowe, partyjne i niepartyjne grupy interesu „traktowane są jak soczewka pozwalająca w zbliżeniu dostrzec problemy demokracji liberalnych oraz skupiająca metodologiczne wyzwania dla badaczy życia społeczno-politycznego. Innymi słowy, mowa jest o fenomenie, który w opinii autorki nie tylko zmienia polityczną praktykę państw demokratycznych. Analiza wskazanego zjawiska daje podstawy do stawiania hipotez lub sformułowania twierdzeń odnoszących się nie tylko do systemów partyjnych. Umożliwia również generalizacje, odniesienie do abstrakcyjnie zarysowanej i jak najszerzej klasy obiektów – partii politycznych, a także instytucji i relacji dziejących się w obrębie porządków demokratycznych”⁷.

Wszystkie publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego ukazywały się drukiem po 2010 roku. Dane, na podstawie których formułowano wnioski, zostały uzyskane w toku realizacji międzynarodowych i krajowych projektów badawczych wykazanych poniżej (tabela 1).

Tabela 1. Projekty badawcze, będące podstawą publikacji składających się na osiągnięcie naukowe

Lp.	Tytuł projektu badawczego	Metoda badawcza	Ramy	Stanowisko	Numer publikacji
-----	---------------------------	-----------------	------	------------	------------------

⁶ D. Porta (2013), *Can Democracy Be Saved? Participation, Deliberation and Social Movements*, Polity Press, Cambridge.

⁷ D. Kasprowicz (2017), *Populistyczna skrajna prawica jako obszar badawczy*, Wydawnictwo Instytutu Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej UJ, Kraków, s. 32.

			czasowe		wchodzących w skład osiągnięcia naukowego, w których wykorzystano wnioski z badań
Projekty międzynarodowe					
1	COST – IS1308 Action pt. Populist Political Communication in Europe: Comprehending the Challenge of Mediated Political Populism for Democratic Politics	eksperyment społeczny	2016–	wykonawca	1, 5
2	Barometr Wyborczy w polskich wyborach parlamentarnych	mieszany schemat badawczy: wywiady eksperckie (metoda Delphi), sondaż	2015	kierownik projektu	2, 6
4	Barometr Wyborczy w Małopolsce	mieszany schemat badawczy: wywiady eksperckie (metoda Delphi), sondaż	2014	kierownik projektu	2,6
5	EUVOX	mieszany schemat badawczy: wywiady eksperckie (metoda Delphi), sondaż	2013–2014	kierownik polskiej części projektu	2, 6
6	SPACE, Socio-Political Alternatives in the Central and Eastern Europe	studium przypadku, analiza danych pozyskiwanych ze źródeł wtórnych	2011	kierownik	4, 8
7	The East European Radical Right in the Political Process	studium przypadku, analiza danych pozyskiwanych ze źródeł wtórnych	2011–2012	wykonawca	1,2,9,17
8	Right-wing extremism and its impact on young democracies in the Central and Eastern European countries	studium przypadku, analiza danych pozyskiwanych ze źródeł wtórnych	2009–2010	wykonawca	1,2, 19, 20
Projekty krajowe					
9	Nawigatory wyborcze jako narzędzia w badaniach w analizie partii i systemów partyjnych	mieszany schemat badawczy: wywiady eksperckie (metoda Delphi), sondaż	2016	kierownik	6
10	Polska polityka, gospodarka, społeczeństwo po 1989 roku – wprowadzenie	analiza danych pozyskiwanych ze źródeł wtórnych	2015	kierownik	2

11	Jakościowa analiza danych w badaniu polskich partii pozaparlamentarnych	indywidualne wywiady pogłębione	2012–13	kierownik	1,3,7,13,15
12	Partie polityczne w nowych demokracjach – krytyczna analiza funkcji	indywidualne wywiady pogłębione	2011	kierownik	10, 11,14
13	Podatni na populizm – powstanie i rozwój partii populistycznych w Bułgarii, Rumunii i Polsce	analiza danych pozyskiwanych ze źródeł wtórnych, wywiady eksperckie	2010	kierownik	12,16,18

Źródło: Opracowanie własne.

Cele badań, wyniki oraz formy ich upowszechniania

Rozważania teoretyczne, rezultaty opisanych wyżej badań empirycznych, jak również wyniki analizy danych zastanych pozwoliły mi zweryfikować hipotezy badawcze i w konsekwencji sformułować szczegółowe konkluzje, zawarte na łamach opracowań i artykułów składających się na osiągnięcie naukowe. Dotyczą one wielu obszarów, przy czym najbardziej istotne warto omówić w niniejszym autoreferacie.

Pytanie o źródła i kierunki zmian systemów partyjnych postawione na wstępie oraz przekonanie, że odpowiedzi na nie należy szukać także poza partiami o wysokim poziomie relewancji, stanowiły przyczynę dla której jednostkami analizy w poszczególnych projektach były różne typy organizacji. Należały do nich partie polityczne o różnym poziomie relewancji, a to ze względu na ich programy lub rozmiar poparcia lokowanego na marginesie systemu partyjnego, a także organizacje działające w szarej strefie, biorące aktywny udział w procesach wyborczych czy parlamentarnych, a jednocześnie nie przyjmujące formuły partii politycznej. Pod uwagę brane były przykłady polskie i zagraniczne. W przypadku tych pierwszych uwzględniono trzy typy ugrupowań – populistyczną radykalną prawicę, partie populistyczne oraz partie „nowe”, niezależnie od ich profilu programowego oraz partie regionalne.

Ugrupowaniom populistycznej radykalnej prawicy poświęciłam w swoich badaniach najwięcej uwagi, podejmując i rozwijając tym samym wątki obecne w mojej pracy doktorskiej. Było to możliwe dzięki udziałowi w kilku projektach badawczych międzynarodowych i krajowych, takich jak: *The East European Radical Right in the Political Process* realizowanym na uniwersytecie Viadrina oraz *Right-wing extremism and its impact on young democracies in the Central and Eastern European countries* we współpracy z Uniwersytetem Środkowoeuropejskim w Budapeszcie oraz Fundacją Eberta.

Obydwa z nich dotyczyły ugrupowań prawicowych – skrajnych i ekstremistycznych – oraz ich statusu w odniesieniu do normatywnych (prawo wyborcze) i aksjologicznych ram systemu politycznego. Swoje badania rozpoczęłam od studium polskiego przypadku partii populistycznej radykalnej prawicy po roku 1989, poświęcając mu (w pierwszej fazie badań) obszerne opracowanie anglojęzyczne w postaci *working paper*, którego celem szczegółowym była wieloaspektowa analiza tego fenomenu, uwzględniająca zarówno organizacje partyjne, jak i niepartyjne, w tym ekstremistyczne – ich programy, struktury, sposoby działania, ewolucję poparcia oraz relacje z partiami politycznymi, mediami i sektorem organizacji pozarządowych. Częstkowe wyniki badań prezentowane były podczas konferencji polskich i zagranicznych np. w czasie konferencji *Spotkania Młodych Politologów* (Polish Political Science Association, PTNP) w Krakowie w kwietniu 2010 r.,

międzynarodowej konferencji pt.: *Right Wing Extremism and Radicalism in the New Democracies* w Budapeszcie (listopad 2010 r.) i publikowane w tomach pokonferencyjnych oraz czasopismach [publikacje nr 17,19,20].

Wyniki tych badań zostały w późniejszej fazie opracowane w formie obszernego rozdziału pt. *The radical right in Poland – from the mainstream to the margins. A case of interconnectivity*, w publikacji wieloautorskiej, która ukazała się nakładem wydawnictwa Routledge w 2015 r. [publikacja nr 9] Najważniejsze z wniosków dotyczyły typologii ugrupowań radykalnych i ekstremistycznych z punktu widzenia ich odniesienia do systemu demokracji przedstawicielskiej. Wnioski dotyczyły także zaobserwowanego zjawiska interkonektywności zachodzącego w obrębie systemu politycznego, a katalizowanego przez te ugrupowania, rozumianego jako obustronnie korzystne efekty dla radykałów, a stojących w opozycji do nich partii głównego nurtu oraz mediów i organizacji pozarządowych powstałych w odpowiedzi na postulaty i działania radykałów. Ponieważ sytuacja ta nie byłaby możliwa bez wcześniejszych interakcji, relacja przybiera znamiona interkonektywności, opisanej wcześniej zwłaszcza na gruncie Informatyki. W publikacji wskazuję też na źródła powstania nowych organizacji tego typu, z których za najważniejsze uznaję działania innych partii politycznych oraz mediów. Tym studium wypełniałam nieobecną w polskiej literaturze przedmiotu tematykę ambiwalentnych skutków obecności tych ugrupowań w systemie politycznym i na jego pograniczu, gdzie postulaty i działania tych ugrupowań traktowane są głównie w kategoriach zagrożenia dla systemu demokracji przedstawicielskiej⁸.

Kolejnym elementem, kluczowym z punktu widzenia celów osiągnięcia naukowego, jest prezentacja w powyższym opracowaniu polskiego Ruchu Narodowego jako przykładu skutecznego działania i oddziaływania na pograniczu systemu partyjnego (udział w wyborach, przekroczenie progu reprezentacji, a jednocześnie niepartyjna formuła działania).

W temacie ugrupowań radykalnej skrajnej prawicy kolejnym ważnym punktem w dorobku jest monografia pt. *Populistyczna radykalna prawica jako obszar badawczy*, w której w języku polskim podsumowuję własne wieloletnie badania w tym zakresie, dokonuję przeglądu i wyboru niezwykle rozbudowanej literatury przedmiotu oraz poruszam w niej aspekty metodologiczne (w tym walory podejścia mieszanego). Opisuję ten obszar badawczy, prezentując w kolejności konceptualizację populistycznego radykalizmu prawicowego, odnosząc dotychczasowe badania nad populistyczną radykalną prawicą do istniejącej siatki paradygmatów, charakteryzując trójelementowy rdzeń programowy jako wyznacznik rodziny partii oraz odnosząc się do dychotomii lewica – prawica. Publikacją wprowadzam do polskiej literatury nowe ujęcie badawcze, osadzone w modernistycznym nurcie rozważań, które proponuje, aby radykalną prawicę w systemach demokratycznych rozumieć jako kolektywnych aktorów (partie, ruchy społeczne, subkultury). Powstają one w momencie natężenia politycznych, socjoekonomicznych i kulturowych zmian i starają się z nimi walczyć poprzez zaostrezenie kryteriów przynależności i wykluczenia ze wspólnoty, najczęściej narodowej [publikacja nr 1].

Takie podejście pozwala na większy dystans, szersze rozumienie przyczyn i skutków oraz przebiegu działań radykalnej prawicy w demokracjach liberalnych. W tym celu posługuję się typologią zaproponowaną przez Michaela Minkenberg, który wskazuje programowy rdzeń populistyczny, autokratyczny i natywistyczny. Dodatkowo autor ten oddziela organizacje afirmujące historyczne wątki faszystowskie, nazistowskie czy autorytarne od „bardziej nowoczesnych w treści”, które kryteria przynależności do wspólnoty (narodowej) budują na bardziej nowoczesnym etnocentrycznym

⁸ Wnioski te znalazły potwierdzenie w międzynarodowych analizach, które ukazały się po złożeniu tekstu do druku, mowa chociażby o pracy Casa Muddego, podsumowującej czwartą falę aktywizacji radykalnej prawicy pt. *Three decades of populist radical right parties in Western Europe: So what?*, „European Journal of Political Research”, 2013, vol. 52(1), p. 1-19.

nacjonalizmie, jednak nie wyklucza tych pierwszych. W książce proponuję rozszerzenie obszaru badawczego, jakim jest populistyczna radykalna prawica. Zaproponowana droga badawcza wiąże w sobie bowiem typy organizacyjne mające różne cele – partie walczące w wyborach o władzę, ruchy społeczne mobilizujące masy i tworzące ramy interpretacji określonych kwestii społecznych, a odwołujące się do wyodrębnionej grupowej tożsamości oraz subkultur, które sytuują swoich członków w opozycji do dominujących form kultury. Ponadto omawiany fenomen opiera się na żywiołowym buncie i skłonności do izolacji, co ma zapewnić bezpieczeństwo i spójności grupy oraz wypracować alternatywny układ znaczeń. Ostatnia część książki (rozdział III) ukazuje wielowymiarowy charakter relacji czy wpływów funkcjonujących w obrębie systemów politycznych, a których katalizatorami w ostatnich 20 latach była populistyczna radykalna prawica. W książce wykorzystano głównie dane z lat 1980–2014, bazując na przypadkach 18 partii politycznych z 13 państw europejskich. Wyniki były przedmiotem prezentacji podczas międzynarodowej konferencji pt.: *Migration and citizenship: future research*, w referacie pt.: *Migration and far right politics*, w Londynie (Kingston University), w dniach 11–13 lipca 2017 r.

Kolejny istotny wątek w dorobku stanowią badania nad populizmem jako formą komunikacji i partiami populistycznymi. Z jednej strony, są one powiązane badaniami na temat populistycznej radykalnej prawicy, z drugiej, dostarczają nowych informacji i otwierają kolejne wątki analizy. Jak przypominałam w swojej ostatniej książce: „Populizm nie jest domeną wyłącznie partii określanych przeze mnie mianem skrajnie prawicowych. Sam fenomen populizmu, rozumianego jako taktyka lub ideologia, wychodzi poza podział na lewicę i prawicę, łącząc partie tzw. głównego nurtu z politycznym marginesem. Co więcej, populizm często przybiera formy pozapartyjne”⁹. Populizm w swoich pracach rozumiem wąsko, jako strategię komunikacji politycznej, w odniesieniu do partii politycznych (używając operacjonalizacji Nicholasa Baara) skupiam się na: treściach dominujących w przekazie (odwołanie do ludu/suwerena konfrontowanego z otoczeniem wewnętrznym i międzynarodowym – zwłaszcza elitami politycznymi, dychotomiczną/uproszczoną wizją świata), rodzaju relacji łączącej lidera i członków partii z wyborcami (klientelistyczna) oraz statusie ugrupowania w systemie partyjnym (partie nowe). Ten właśnie schemat wykorzystany został np. w artykule pt. *Populism in Poland – Between Demagoguery and Demophilia* (wspólnie z dr hab. Agnieszką Hess), gdzie ewolucja zachodząca w obrębie ugrupowań populistycznych została przedstawiona na przykładzie polskim (przypadki Samoobrony oraz Kukiz’15) [publikacja nr 5]. Wyniki tych badań były prezentowane na międzynarodowej konferencji pt.: *Current Populism in Europe: Impact on the Political Landscape* (referat pt.: *Two faces of Polish populism*), w Pradze, na Uniwersytecie Karola w dn. 23–25 maja 2016 r.

Przejawy populizmu były analizowane także wcześniej w odniesieniu do liderów, partii politycznych oraz ruchów politycznych o niepartyjnej formie organizacji. Do projektów poświęconych temu tematowi zaliczają się: *Podatni na populizm – powstanie i rozwój partii populistycznych w Bułgarii, Rumunii i Polsce* oraz *COST – IS1308 Action pt. Populist Political Communication in Europe: Comprehending the Challenge of Mediated Political Populism for Democratic Politics*, które miały charakter międzynarodowy i porównawczy oraz prowadzone były innymi metodami. Pierwszy z nich wykorzystywał źródła zastane oraz dane pozyskiwane w drodze wywiadów eksperckich prowadzonych wśród członków partii, a jego celem była konceptualizacja pojęcia „populizm” oraz jego opis na przykładzie trzech państw nowych demokracji, w których najnowszej historii zjawisko to odgrywa istotną rolę w procesach politycznej komunikacji. Dla potrzeb tego opracowania (wspólnie z dr Nataszą Styczyńską) przyjęto schemat zastosowany przez Michaela Shafira, który pisze o populizmie w

⁹ D. Kaspróvicz, *Populistyczna radykalna prawica...*, dz. cyt., s. 63.

państwach postkomunistycznych, wyróżniając populizm historyczny i nowy populizm, dzielący się na oddolny i odgórny. Nowy populizm prezentowany jest przez współczesnych polityków, odpowiednio, dążących do zdobycia władzy (oddolny) lub do jej utrzymania (odgórny). Historyczny populizm, do którego odwołuje się przywołany autor, utożsamiany jest z ruchami politycznymi, które w centrum, jako polityczny priorytet, stawiały interesy rolników. W nowej wersji, parafrazując partyjną koncepcję Kircheimera, to populizm wyborczy (*catch-all*) obejmujący szerszą bazę społeczną, w imieniu której występuje.

W wyniku badań tych dwóch przypadków – Bułgarii i Rumunii – możliwy był przegląd wielu aspektów związanych z tym terminem. Po pierwsze, wskazana została różnorodność komunikatów kierowanych przez politycznych liderów do wyborcy, znaczenie podkreślanej rangi lidera – w obydwu przypadkach dostrzec można istotną rolę płci – wzorca „ojca narodu”, która doskonale łączy ideę dbałości o los narodu z praktyką charyzmatycznego, zcentralizowanego przywództwa. Obrazu całości dopełniła religia, jako silny element legitymizujący działania populistycznych przywódców. W każdym przypadku komunikat populistyczny oparty był także na krytyce establishmentu, określanego mianem skorumpowanego lub niewydolnego. Jeśli chodzi o status przedstawicieli w systemach politycznych, w artykule zaprezentowano polityczne emanacje populizmu w drodze po władzę (oddolny) oraz ich parlamentarne przykłady (odgórny). Bułgarski przykład ilustruje mechanizm zmiany populistycznej retoryki w momencie dojścia do władzy: miejsce antyestablishmentowej retoryki („my” versus „oni”) zajmują postulaty zmian i „uzdrowienia państwa”. Wyniki tych badań użyte zostały do przygotowania wielu referatów wygłaszanych na konferencjach międzynarodowych oraz w kilku publikacjach o charakterze naukowym [publikacja nr 1, 2, 5, 18] oraz popularno-naukowym.

Badania nad populizmem jako formą komunikacji są aktualnie kontynuowane w ramach drugiego z projektów, w którym udział biorą zespoły z 24 państw, a który dotyczy populizmu w przestrzeni politycznej, medialnej i społecznej. Celem projektu jest określenie wpływu komunikatu populistycznego na społeczeństwa państw Unii Europejskiej w drodze eksperymentu społecznego prowadzonego za pośrednictwem internetu (N=2200), a z którego dane są aktualnie opracowywane. Metodologiczne aspekty projektu już były przedmiotem dwóch wystąpień konferencyjnych w tym podczas międzynarodowej konferencji pt.: *Current Populism in Europe and the role of the media* w Pradze, na Uniwersytecie Karola w dn. 22–23. maja 2017 r. (referat pt.: *Social experiment as a method of Estimating Effects of Populism Communication*) oraz konferencji pt.: *EUROPA XXI WIEKU. Przyszłość Europy i Unii Europejskiej w obliczu nowych wyzwań* organizowanego przez Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, Collegium Polonicum w Słubicach, 2–3 lutego 2017 r., gdzie wygłoszono referat (wspólnie z dr hab. Agnieszką Hess) pt.: *Wykorzystanie eksperymentu w międzynarodowych badaniach porównawczych wpływu społecznego komunikacji populistycznej*.

Kolejny pion badań stanowiły analizy partii nowych. Partie nowe w systemach politycznych nie są bynajmniej nowym tematem, stanowiły i nadal stanowią obiekt zainteresowania wielu badaczy, stąd mnogość ujęć teoretycznych i danych empirycznych na ich temat. Partie nowe uważa się za zjawisko kluczowe w procesie analizy zmian politycznych, zwłaszcza że, zgodnie z konstatacją Petera Maira i Roberta Katza, są ściśle zależne od swojego wielowymiarowego środowiska, innymi słowy stanowią nieodłączny element systemu politycznego. Nawet więcej – odgrywają rolę papierka lakmusowego odzwierciedlającego złożone procesy społeczne oraz instytucjonalne, a dokładnie polityczne. Traktowane są nie tylko jako „pas transmisyjny” w procesie polityzacji interesów indywidualnych i grupowych (kierunek oddolny), ale także jako podmiot aktywnie kształtowany w ramach działań państwa (kierunek odgórny). Na tle partii politycznych *per se* partie nowe dają możliwość pogłębionej analizy tych procesów.

Publikacje na ten temat były efektem projektów krajowych realizowanych w latach 2011–2013 pt. *Jakościowa analiza danych w badaniu polskich partii pozaparlamentarnych oraz Partie polityczne w nowych demokracjach – krytyczna analiza funkcji*. W badaniach tych ogólnym celem było rozwinięcie tematu alternatywnych, w stosunku do partyjnej, form aktywności politycznej obywateli i krytyczna analiza tradycyjnie rozumianych funkcji partii politycznych, a także wskazanie nowych, alternatywnych instytucji prezentacji interesów grupowych. Dotychczasowe badania wskazały jednoznacznie, iż współczesny status i funkcje partii politycznych (marginalizacja, adaptacja do działań pozaparlamentarnych itd.) wyznaczone są w podobnym stopniu także przez polityków głównego nurtu oraz przedstawicieli mediów, wskazały także na istnienie alternatywnej przestrzeni reprezentacji interesów grupowych.

Projekt realizowano w kilku etapach: po kwerendzie bibliotecznej i konsultacjach metodologicznych (EUI Florencja) w roku 2013 zebrano dane (wywiady indywidualne pogłębione) oraz opracowano wyniki, które zaprezentowano podczas międzynarodowej konferencji Europejskiego Konsorcjum Nauk Politycznych w Bordeaux we Francji oraz w pracy zbiorowej. Streszczając naukowe wyniki pracy, można stwierdzić, iż pozaparlamentarne partie polityczne w Polsce, które były główną jednostką analizy (około 70 podmiotów), stanowią część spektrum, gdzie – obok aktywności innych społecznych organizacji i inicjatyw reprezentujących obywateli i działających w ich interesie – do pewnego stopnia wyręczają partie polityczne w ich roli, a często cieszą się większą popularnością i zaufaniem.

Taka aktywność widoczna jest zarówno na poziomie całego kraju, jak i lokalnie i stanowi niezbadany dotąd szczegółowo obszar. Partie o zerowym santonim potencjale koalicyjnym oraz potencjale szantażu tworzą unikatową grupę jednostek, różniących się od najczęściej analizowanych w literaturze naukowej. Odpowiedź uzyskana w toku badań ma charakter cząstkowy, wprowadza jednak do dyskusji nowe spojrzenie. Choć marginalne z wielu względów, podmioty te okazały się niezwykle pomocne w żmudnym procesie odpowiadania na kluczowe pytanie: czym jest partia polityczna? Podsumowanie należy rozpocząć od naiwnego z pozoru stwierdzenia, iż partyjność ma znaczenie. Wybór tej formy organizacyjnej według twórców i liderów nie był przypadkowy. Jak podkreślałam we wnioskach jednego z rozdziałów [publikacja nr 5] zakładający partie polityczne odróżniali je od innych typów organizacji, co więcej, nie była to wiedza teoretyczna. Wynikała ona z posiadanych doświadczeń działania w sferze publicznej, dotyczyło to zarówno formalnych organizacji przekształconych w partie, jak i nieformalnej współpracy, która przybrała formę partyjną. Dochodzenie do formuły partyjnej miało więc charakter ewolucyjny. Ta organizacja jawiła się w wypowiedziach części liderów jako nieprzypadkowy, kolejny i rozwojowy, a dla niektórych konieczny etap ich działalności. Kontekst, z którego wyłaniała się partia polityczna, był wypadkową motywów negatywnych i pozytywnych. Te pierwsze wynikały z poczucia braku zaspokojenia potrzeb (reprezentacji politycznej, etyki w polityce, efektywnej polityki), drugie – z silnej przynależności grupowej i chęci działania na korzyść zbiorowości.

We wnioskach stwierdzałam też, iż wskazać nowe funkcje, które spełniałyby partia „politycznej III ligi” w stosunku do innych form organizacyjnych. Integracja i mobilizacja obywateli, artykulacja i agregacja interesów, formułowanie polityki w sferze publicznej, rekrutacja liderów, tworzenie parlamentów i rządów – teoretycznie i praktycznie nie stanowią ścisłego monopolu partii politycznych, choć ta ostatnia funkcja jest ich domeną. W związku z tym dochodzimy do najważniejszego wniosku na temat cech konstytuujących tę formę organizacji. Sama ewidencja partii nie była traktowana jako jedyna forma legitymizacji partyjnych działań. W jednym przypadku po wykreśleniu z rejestru organizacja nadal działała, zachowując w nazwie określenie partii. To wystarczyło, zdaniem lidera, aby być postrzeganym jako partia i w efekcie umożliwiło dalsze czerpanie z tego faktu korzyści –

wchodzenie w relacje z mediami, zbieranie głosów poparcia pod projektami zmian ustaw, budowania zaplecza organizacyjnego. Ten ostatni wątek jest istotny z co najmniej dwóch powodów. Potwierdza się założenie o istnieniu szarej strefy systemu partyjnego, to (być może nie jedyny) przykład organizacji, które nie posiadając osobowości prawnej, czerpią korzyści z bycia postrzeganym jako partia polityczna. Wyróżnikiem partii politycznej jest więc nie rodzaj, a natężenie tych działań, które to z kolei regulowane są przez podmioty zewnętrzne. Szeroko rozumiana partia polityczna jest więc organizacją, która dzięki różnym strategiom (rejestracji, autoidentyfikacji członków czy postrzeganiu przez podmioty zewnętrzne, np. media) czerpie korzyści w danym systemie przypisane jedynie tej formie organizacyjnej. Temat ten był przedmiotem wystąpień konferencyjnych w tym w trakcie 16.

ECPR General Conference w Bordeaux we wrześniu 2013 r., w trakcie panelu zatytułowanego *Organised for influence, parties and interest groups*, (referat pt.: *From the Margins to the Mainstream. Non-mainstream Political Parties in the Process of Representation* oraz podczas seminarium por tytułem: *Partie polityczne w obliczu wyzwań XXI wieku*, organizowanego przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika we wrześniu 2013 r. (referat pt.: *Czy koniec partyjnej polityki?* wspólnie z prof. Katarzyną Sobolewską-Myślik).

Temat funkcji partii, ich znaczenia i ich zmieniających się relacji z otoczeniem, a zwłaszcza z szeroko rozumianymi grupami interesu był podejmowany w kolejnych latach jako (wspominany wcześniej) istotny w szerszej dyskusji nad demokracjami przedstawicielskimi oraz w polityce partyjnej, która nie miała do tej pory większego oddźwięku w środkowoeuropejskiej literaturze przedmiotu. Stąd podjęta (we współpracy z prof. dr hab. Katarzyną Sobolewską-Myślik) próba popularyzacji tego wątku [publikacje nr 2, 4, 8, 10] wykonana także w formie studium przypadku związku zawodowego „Solidarność”. Był to ciekawy przykład działań z pogranicza ruchu społecznego i partii politycznych, który nie tylko zmienił naszą perspektywę badawczą, ale otworzył nowe i istotne z punktu widzenia analizy partii politycznych obszary badań. Obszary gdzie można stwierdzić nowe formy współpracy (bądź jej braku) zachodzące między partiami politycznymi i grupami interesu, które zachodzą w sytuacji kiedy organizacje społeczeństwa obywatelskiego aktywnie penetrują obszar tradycyjnie przypisywany partiom politycznym, a co za tym idzie, znacząco zmieniają te ostatnie. Badania empiryczne pokazały, iż relacje między partiami politycznymi w Polsce a ich otoczeniem są dalekie od stabilności, nie opierają się na wyraźnych podziałach socjo-politycznych, jak miało to miejsce w państwach demokracji zachodnioeuropejskich. Stąd przekonanie, że hipoteza o wcześniejszych silnych relacjach między partiami a innymi organizacjami z ich otoczenia, które uległy erozji, nie może być przenoszona bezpośrednio na grunt nowych demokracji. Stąd potrzeba rekonceptualizacji tego zagadnienia na gruncie systemów postautorytarnych.

Temat ten był omawiany np. podczas zorganizowanego przeze mnie w Krakowie międzynarodowego seminarium pt.: *SPACE – socio-political alternatives in Central Europe* w grudniu 2013 r. (referat pt.: *Alternating the Polish parties*, wspólnie z prof. dr hab. Katarzyną Sobolewską-Myślik).

Ramy teoretyczne zagadnienia innowacji społecznych, obecnego w dyskursie medialnym i akademickim – w kręgu zainteresowania wielu dyscyplin naukowych, wciąż jednak pozostają rozmyte. Koncept ten sięga korzeniami do XIX wieku, od tego czasu zmieniał się, nabierając nowych znaczeń dodawanych wraz z rozwojem gospodarek, społeczeństw i nauk (społecznych). Warto nadmienić, że to holistyczne z natury podejście do tematu, interdyscyplinarne rozumienie procesów i efektów innowacyjnych uwidoczniło się dopiero w latach 90., kiedy podjęto na nowo temat społecznych innowacji. Miały być one sposobem rozwiązującym problemy restrukturyzowanych gospodarek, motorem zmian następujących wskutek wprowadzenia technologii informacyjnych i rosnącego bezrobocia. Definicja innowacji społecznych, użyteczna na gruncie politologii czy ekonomii, została

zaproponowana w artykule pt. *Innowacje społeczne jako skuteczna odpowiedź na kryzys gospodarczy w Unii Europejskiej* (wspólnie z dr Dorotą Murzyn), a brzmiała: „nowe rozwiązania (procedury, produkty, idee) kwestii/potrzeb społecznych, którym towarzyszy społeczna wymiana i współpraca, przybierające zinstytucjonalizowane formy (np. przedsiębiorstw społecznych czy organizacji politycznych)”¹⁰. Jeśli chodzi o cel tych działań, przyjęto iż innowacje społeczne mogą mieć pożądany lub niepożądany w danym momencie wpływ na rozwój społeczny, a w tekście skupiono się na pożądanych ich przejawach i skutkach, i dwojakich społecznych konsekwencjach takich działań – wspieraniu rozwoju społecznego oraz pobudzaniu jednostek do działania na korzyść wspólnoty. [publikacja nr 11]

Powyższe wyniki i ich prezentacja oraz konsultacja na forum międzynarodowym stanowiły podstawę do sformułowania koncepcji SPACE (Społeczno-Polityczne Alternatywy w Europie Środkowej), która została rozwinięta w międzynarodowym projekcie badawczym SPACE (współpraca z Instytutem Spraw Publicznych w Bratysławie, Uniwersytetem Środkowo-Europejskim w Budapeszcie, Uniwersytetem Palackiego w Brnie oraz Centrum Badań nad Demokracją Bezpośrednią z Arau, Szwajcaria) oraz towarzyszącej mu anglojęzycznej publikacji pod tym samym tytułem (wspólnie z prof. dr hab. Katarzyną Sobolewską-Myślik).

Celem projektu było użycie koncepcji SPACE na gruncie międzynarodowym oraz porównanie przypadków. Tym samym zaoferowano alternatywne spojrzenie na procesy polityczne w regionie, które uwzględniało aktorów alternatywnych względem partii politycznych o wysokim poziomie relewancji. Ze względu na eksploracyjny charakter projektu przyjęto metodę krajowych studiów przypadku, zaś jako jednostki analizy przyjęto quasi-partie, ruchy społeczne, organizacje pozarządowe oraz grupy nieformalne, które w toku swojej działalności realizowały funkcje partii politycznych, były to m.in.: Kongres Kobiet, OL'ANO, ANO, Usvit, Związek Słowiański, Lepsza Polska, Elektorat, Occupy Olomouc, Ruch Milla w Budapeszcie, wybrane ruchy miejskie.

Dzięki tym badaniom dokonano przeglądu wielu typów organizacji działających w odmiennych kontekstach i mających różną dynamikę, zarówno tych, które skutecznie „zastępowały partie” w ich funkcjach reprezentacji interesów, jak i tych, które z racji polityzacji swojego przekazu trafiły na społeczne poparcie. Przy okazji tych analiz dodatkowe wnioski dotyczyły także mało znanych działań podejmowanych przez partie polityczne, prób nawiązania współpracy lub inkorporacji pozapartyjnych konkurentów w swoje struktury. W efekcie prac opracowany został anglojęzyczny tom pod redakcją moją i prof. dr hab. Katarzyną Sobolewską-Myślik, który zapełnił istniejącą na rynku wydawniczym lukę [publikacja nr 4].

Powyższy temat został też przeanalizowany na gruncie międzynarodowym w publikacji napisanej wspólnie z dr. hab. prof. UP Łukaszem Zweiffelem zatytułowanej *„Nowe wino w starych butłakach” – nowe partie w systemach partyjnych na przykładzie Holandii*. Studium poddano tam przypadek wysoce rozdrobnionego holenderskiego systemu partyjnego, o dużym odsetku partii nowych. Wyniki wyraźnie wskazywały na rolę kontekstu i status partii o wysokim poziomie relewancji. Tak duża liczba regularnie pojawiających się na scenie politycznej partii znaczyła kolejne etapy ewolucji systemu partyjnego, jednak ich wpływ pozostaje kwestią sporną, przede wszystkim dlatego, że nowe partie polityczne, które pojawiły się na arenie wyborczej i parlamentarnej, nie wpłynęły znacząco na zmianę układu głównych sił politycznych w Holandii. Wprawdzie zdarzało się, że znalazły się na arenie gabinetowej, ale nadal dominowały na niej stare ugrupowania. Z drugiej strony, liczne ugrupowania pojawiające się na arenie wyborczej mają świadczyć o dobrze rozwiniętym społeczeństwie

¹⁰ D. Kasprówic, D. Murzyn (2014), *Innowacje społeczne jako skuteczna odpowiedź na kryzys gospodarczy w Unii Europejskiej*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego”, vol. 28, s. 129–143.

obywatelskim i wysokim poziomie instytucjonalizacji partii politycznej jako typu społecznej organizacji. Mówiąc wprost, obywatele chcący zmian próbują tego dokonać w ramach istniejącego systemu politycznego, na drodze legalistycznej, wnosząc do niego coś nowego, a nie próbując go znieść.

Wskazuje to na wysoki stopień akceptacji dla istniejących procedur i praktyk w systemie politycznym. Dość duża liczba członków różnorodnych partii politycznych, pomimo zauważalnego prawie we wszystkich państwach demokratycznych spadku zaufania tego typu instytucji, świadczy o tym, że są one trwale zakorzenione w społeczeństwie holenderskim. Warto też pamiętać, że równolegle do zmniejszającej się liczby członków dużych partii, w partiach średnich i małych ma miejsce proces odwrotny, od początku XXI wieku rośnie liczba ich członków, tak jest m.in. w przypadku D'66. Dotyczy to też takich partii jak Zielona Lewica, 50Plus. Równocześnie regularnie pojawiające się jakościowo nowe oferty, rozumiane jako partie powstałe dzięki zapleczu wcześniej istniejących (w wyniku fuzji, podziału, zmiany nazwy), dają obraz (w stopniu ograniczonym, ale jednak) czujnych wobec zmieniających się bieżących tematów i wymagań wyborczych partii tradycyjnych. Należy dodać, iż zmiana w ich obrębie często dokonywała się pod wpływem działania nowych ilościowo i jakościowo konkurentów.

Podsumowując, holenderski system partyjny był więc nie tylko doskonałą ilustracją różnorodnych motywów powstawania i ciekawych tematycznie partii, odpowiadających duchowi czasów. Jest także przykładem w sytuacji, w której nowa i z pozoru konkurencyjna oferta polityczna (niczym nowe wino ożywiające stare naczynie) przyczynia się do stabilizacji systemu polityczno-społecznego. Różnice w znaczeniu ugrupowań nowych w systemach partyjnych oraz powiększająca się liczba publikacji w tym zakresie oprócz analizy samych podmiotów skłoniły do realizacji badań na temat otoczenia.

Tematom dotyczącym otoczenia tych politycznych organizacji poświęcono III rozdział wspomianej wcześniej monografii pt.: *Populistyczna radykalna...*, gdzie opisywana jest strona podaźowa, czyli w danym momencie obowiązujące wzorce relacji w obrębie systemu politycznego (np. prawa wyborczego, nieformalnych wzorów zachowań politycznych – kooperacyjnych czy konfrontacyjnych). Dodatkowo przedmiotem analiz były procesy europeizacji, zmiany systemów wyborczych – w tym badania ogólne na międzynarodowej płaszczyźnie porównawczej oraz szczegółowe w przypadku polskim.

Mając na uwadze główny cel badań, czyli prezentację systemu partyjnego jako obszaru artykulacji mniejszościowych grup interesu, pod uwagę wzięłam możliwy wpływ czynników międzynarodowych. Podczas badań prowadzonych wspólnie z dr Nataszą Styczyńską dokonaliśmy analizy dyskursu parlamentarnego polskich partii w kontekście europeizacji. Temat związany z procesami integracji europejskiej był istotny nie tylko z powodu dowiedzionego wpływu instytucji czy ustawodawstwa UE na krajowe systemy wyborcze, ale również dlatego, iż w programach i działaniach organizacji mniejszościowych kwestia ta odgrywała i nadal odgrywa istotną rolę. Dla ugrupowań radykalnej skrajnej prawicy i często dla partii populistycznych Unia Europejska jest równoznaczna z krytykowanym establishmentem, tyle że na poziomie subnarodowym, jest też przedstawiana jako zagrożenie dla jednolitej w oczach radykałów i populistów tkanki narodowej/etnicznej wspólnoty. Dla mniejszościowych ugrupowań etnoregionalnych (jak np. tych analizowanych w publikacjach nr 12, 16, 18) wspólnota europejska stanowi pozytywnie rozumiany punkt odniesienia i źródło większej legitymizacji ich działań. Jedni i drudzy, biorąc udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego, wykorzystywali ten poziom do akumulacji kapitału politycznego. Analiza wybranych procedur parlamentarnych (w Sejmie po roku 1997) ujawniła ciekawe wzorce pośredniego i transformującego wpływu europeizacji. Na wiele sposobów kwestia europejska została inkorporowana w logikę działania

polskich partii politycznych, w badanym okresie, żadna z partii nie powstała motywowana oddolną bądź odgórną europeizacją. Przebieg i treść kampanii wyborczych z lat 2001, 2005 i 2007 również nie wskazywały na zmianę wzorców partyjnej rywalizacji. Wpływ instytucji czy ustawodawstwa unijnego był ważny z innego powodu, a mianowicie był przez partie używany do wzmocnienia dotychczasowych politycznych podziałów i zintegrowany z dotychczasowym przebiegiem konfrontacyjnej komunikacji politycznej i zacieraniem różnic między opozycją a koalicją¹¹. [publikacja nr 13] Wyniki badań na temat znaczenia (etno)regionalizmów oraz europeizacji dyskutowano w czasie konferencji w Portsmouth University pt.: *Towards a European Society? Transgressing Disciplinary Boundaries in European Studies Research* (referat pt.: *Europeanisation on the parliamentary level. Polish case*) w czerwcu 2012 r. oraz na konferencji pt.: *Kryza w polityce, Politika w Krize*, referat pt.: *Europeanisation – rationale behind the conflicts. Polish case*, na Uniwersytecie w Preszowie w lutym 2012 r., konferencji pt.: *Partie narodowe, etniczne i regionalne w Europie*, referat pt.: *Ethnic minority parties in Romania and Bulgaria. Comparative case study* (Szczecin, maj 2010 r.). Dodatkowo odczyt ekspercki na ten temat miał miejsce podczas seminarium pt. *Attitudes toward the EU*, referat pt.: *Europeanisation of the Parliamentary Politics*, organizowanego przez Kancelarię Prezydenta RP w Warszawie w lutym 2013 r.

Odnosząc się do przypadku polskiego, w artykule pt. *Kapitał wyborczy w polskiej polityce. Analiza ilościowa wyników wyborczych inkumbentów w wyborach parlamentarnych 2005–2011* (wspólnie z dr. Radosławem Marzęckim i dr. Kamilem Marcinkiewiczem) analizie poddano zjawisko tworzenia i wykorzystywania politycznych zasobów, rozumianych tutaj bardziej precyzyjnie jako kapitał wyborczy polskiej polityki. Celem pracy było określenie, na ile w polskim systemie partyjnym możliwe jest zaistnienie (zdobycie mandatu) przez osoby nowe na listach wyborczych, a jaką rolę odgrywa kapitał wyborczy politycznych inkumbentów. Konceptualizacji tego pojęcia towarzyszyło omówienie czynników, które na kapitał wyborczy wpływają.

W celu weryfikacji hipotez autorzy wykorzystali oryginalny model oparty na statystycznej analizie danych (analiza regresji), gdzie jednostkami analizy są kandydaci Platformy Obywatelskiej i Prawa i Sprawiedliwości – inkumbenci wielokrotnie pojawiający się na listach w wyborach parlamentarnych w latach 2005–2011. Wyniki tej analizy są istotne nie tylko z punktu widzenia (potencjalnych) kandydatów, lecz przynoszą także wiele interesujących konstatacji z zakresu reprezentatywności systemu wyborczego i bezalternatywności polityki szczebla centralnego.

Na bazie powyższej analizy potwierdzają się najważniejsze założenia modelu wyjaśniającego istnienie zjawiska kapitału wyborczego w polskiej polityce jako zjawiska, na które wpływają zarówno wybrane czynniki społeczne (poparcie wyborcze), jak i siły polityczne (umieszczanie kandydatów na listach czy eksponowanych stanowiskach) oraz zasoby własne kandydata. Zasadny okazał się dobór jednostek ubiegających się o mandat po raz kolejny – inkumbentów, powyższa analiza podkreśla ich rolę w procesie wyborczym, może stanowić także punkt wyjścia do kolejnych badań na temat formowania się nowych parlamentarnych elit politycznych i ich krążenia. Z punktu widzenia dyskusji o legitymizacyjnej funkcji wyborów istotne jest potwierdzenie, iż wspomniane zmienne wpływają na poprawę wyniku wyborczego i w dłuższej perspektywie opcjonalnie na pozyskiwanie przez inkumbentów miejsc w parlamencie. Najważniejsze jest potwierdzenie wyboru i konceptualizacji pojęcia kapitału wyborczego jako zestawu połączonych ze sobą zmiennych społecznych (poparcie), własnych oraz politycznych wpływających na jego akumulację, czyli przesuwania się na listach wyborczych w stronę miejsc mandatowych, częściej wybieranych przez wyborców.

¹¹ D. Kasprzowicz, N. Styczyńska (2013), *Europeanization on parliamentary level*, [w:] *The europeanization of European politics*, red. Ch. Bretherton, M. Mannin, Palgrave Macmillan, New York, s. 79.

W efekcie ustalono iż następuje istotna akumulacja kapitału wyborczego – powtarzający się kandydaci o dużym społecznym, ale też politycznym poparciu mają w kolejnych wyborach większe szanse na lepsze miejsce i w efekcie większe poparcie. Mechanizm, który zaobserwowaliśmy, można określić mianem samonapędzającego się – elementy wchodzące w skład kapitału wyborczego automatycznie prowadzą do jego kumulacji, kumulacja zaś, czyli lepsze miejsce na liście i w efekcie np. mandat sejmowy, daje większe szanse na zajęcie eksponowanego stanowiska i po raz kolejny pozyskanie lepszego miejsca na liście. Trudno jednak nie wspomnieć o ambiwalentnym charakterze tych procesów w dłuższej perspektywie. Odwzorowanie woli wyborców oraz interesów partii politycznych prowadzi bowiem do paradoksalnego wyniku w postaci zmniejszenia szans na realną (osobową) alternację władzy, szczególnie istotną w dobie postulatów i praktyki zwiększającego się (w polu polityki) znaczenia społeczno-politycznych alternatyw.

Ostatnim ważnym wątkiem, który pozwolił mi uzupełnić dane zbierane na temat różnych typów organizacji politycznych, są badania na temat komunikacji politycznej (wyborczej), w tym populistycznych partii politycznych i niepartyjnych komitetów wyborczych, prowadzone w pierwszej fazie za pośrednictwem międzynarodowych projektów EUVOX/Barometr Wyborczy oraz krajowego projektu indywidualnego pt.: *Nawigatory wyborcze jako narzędzie badawcze w analizie partii i systemów partyjnych*. Projekty te dotyczyły kolejno: wyborów do Parlamentu Europejskiego (2014), wyborów samorządowych w Małopolsce (2015), wyborów do Sejmu (2015).

W celu zbierania danych wykorzystano bardzo rzadko w Polsce stosowane narzędzie Voting Advice Applications (VAA), inaczej nawigatory wyborcze, czyli zamieszczane w internecie aplikacje, które: „mają na celu dostarczenie wyborcom informacji gdzie, w politycznej przestrzeni lokują się ich poglądy oraz w jakim zakresie są one zbieżne ze stanowiskami komitetów wyborczych startujących w danych wyborach. Wszystko w formie atrakcyjnych grafik, w tym bazujących na algorytmach zaczerpniętych z przestrzennych teorii głosowania. Choć priorytetem tworzenia nawigatorów wyborczych jest informowanie o politycznej ofercie, są one jednocześnie narzędziem badawczym w zakresie zachowań wyborczych rozumianych dwojako, jako strategię głosujących (zachowania wyborcze) ale także jako działania partii politycznych (np. komunikacja, marketing czy reprezentacja polityczna)”¹².

Celem niniejszego projektu była pierwsza tego typu krytyczna analiza metodologii oraz technik używanych przy tworzeniu nawigatorów wyborczych oraz ich określenie ich użyteczności w badaniach nad partiami i systemami partyjnymi. Projekt realizowany w roku 2016 stanowił kontynuację badań rozpoczętych w roku 2015, dotyczących nawigatorów wyborczych jako alternatywnych form politycznej komunikacji partii politycznych. W efekcie dotychczasowych prac zebrano i opracowano dane pochodzące z dwóch pierwszych edycji Barometru Wyborczego (wybory do Parlamentu Europejskiego i samorządowe w Małopolsce). Wygłoszone zostały odczyty konferencyjne (w tym podczas międzynarodowej konferencji pt.: *EUROPA XXI WIEKU*, referat pt.: *Problematyka bezpieczeństwa w kampanii wyborczej do Parlamentu Europejskiego, EUVOX, Barometr Wyborczy* (we współpracy z dr hab. Agnieszką Hess, Małgorzatą Magoską), UAM w Poznaniu, Słubice, 6 lutego 2015 r. oraz podczas konferencji: *Polacy czy frakcje polityczne – na kogo głosuję w wyborach do Parlamentu Europejskiego?*, referat pt.: *EUVOX as an alternative tool of political communication*, RODM Szczecin, 7 maja 2014 r.), zorganizowany panel anglojęzyczny podczas III Kongresu Politologii oraz przygotowane w sumie trzy artykuły naukowe [w tym publikacja nr 6 wchodząca w skład osiągnięcia].

¹² D. Kasprzowicz (2016), *Aspekty metodologiczne tworzenia nawigatorów wyborczych, „e-politikon”*, Kwartalnik Naukowy Ośrodka Badań Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, Ośrodek Analiz Politologicznych UW, vol. 20, s. 173–174.

W okresie od maja do października 2016 roku kontynuowałam badania, opracowywałam dane zebrane w czasie trwania trzeciej edycji projektu Barometr Wyborczy oraz dokonałam kwerendy bibliotecznej i konsultacji metodologicznych oraz wywiadów eksperckich (wyjazd zagraniczny do C2D, Arau, Szwajcaria). Wskazywałam iż użycie tych metod zbierania danych w toku prac nad osiągnięciem naukowym jest ważne z kilku powodów: są one prezentowane w literaturze jako unikatowe źródło informacji i narzędzie komunikacji politycznej, dodatkowo ważnym aspektem jest tworzona przez te aplikacje alternatywa polityczna, rozumiana jako przestrzeń, w której silnie obecne mogą być nowe, alternatywne wobec mainstreamu komitety, dla których internet, w tym także internetowe aplikacje wyborcze, stanowią główną formę i kanał komunikacji z potencjalnymi wyborcami. Ważni są także ich użytkownicy, głównie ludzie młodzi, w toku politycznej socjalizacji będący obiektem zainteresowania i polityków i badaczy.

W toku wszystkich powyższych projektów zrealizowano dwa ogólne badawcze cele szczegółowe, które zakładały określenie partyjnych – mniejszościowych i niepartyjnych, ale istotnych z punktu widzenia zmiany systemu partyjnego podmiotów i oraz oceny ich relewancji w systemie partyjnym i, szerzej, politycznym. Analizie poddawano możliwości (w kontekście wewnętrznym i zewnętrznym), sposoby (parlamentarne i pozaparlamentarne zwłaszcza z zakresu komunikacji politycznej) oraz zakres realizacji interesów tych grup mniejszościowych, w każdym przypadku odnosząc się do trwałości lub zmian zachodzących w systemach partyjnych demokracji przedstawicielskiej i określając ich udział. Przedsięwzięcie to, rozpoczęte w roku 2010, czyli w czasie nasilonych skutków ostatniego kryzysu ekonomicznego, pozwoliło na lepsze zrozumienie procesów politycznych przebiegających, mówiąc obrazowo, na obrzeżach polityki (ruchy polityczne niepartyjne, populistyczne, etniczne, regionalne, radykalnej populistycznej prawicy), a które w ostatnich latach i miesiącach coraz silniej wpływają na dyskurs o oraz polityczną praktykę.

Wszystkie powyższe działania możliwe były dzięki m.in. pozyskaniu partnerów zagranicznych, budowie zespołów badawczych (Barometr Wyborczy), dzięki szkoleniom i kursom odbywanym w tym czasie (m.in. program dyplomowy London School of Economics), kwerendom bibliotecznym (CEU, Budapeszt), konsultacjom, np. w EUI we Florencji, a realizowane były w ramach środków pozyskiwanych w drodze konkursów indywidualnych i zespołowych, w efekcie których dwukrotnie występowałam w charakterze eksperta, pięciokrotnie w charakterze wykonawcy oraz trzykrotnie w charakterze kierownika projektu (w tym projektu: Barometr Wyborczy, SPACE – Socio-political Alternatives in Central Europe). Podsumowanie prac badawczych znajduje się przede wszystkim w dwóch opublikowanych monografiach [publikacje nr 1, 2].

Wyniki badań były prezentowane wielokrotnie i publikowane w Polsce i za granicą (zagraniczne konferencje i kongresy międzynarodowe, kongresy PTNP, seminaria eksperckie, szkoły letnie). Wyniki nowych badań również wielokrotnie prezentowano i publikowano, głównie w języku angielskim. Publikacje miały charakter naukowy oraz popularnonaukowy (m.in. współredakcja tomu anglojęzycznego, rozdziały w tomach anglojęzycznych wydawnictw Palgrave, Routledge, *working papers*, recenzja tomu dla wydawnictwa zagranicznego, ekspertyzy dla think-thanków i fundacji).

d) Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych (artystycznych):

Monografie:

21. Agnieszka Hess, Dominika Kasprowicz (2017), *Samorządowiec – obywatel – media. Jak skutecznie komunikować?*, Instytut Obywatelski, Warszawa, ss. 75.

Mój wkład w publikację polegał na wyborze zagadnień i opracowaniu części poświęconych roli komunikacji bezpośredniej w praktyce samorządowca oraz praktycznym aspektom budowania relacji z otoczeniem (rozdział I i II) oraz podsumowaniu. Swój udział procentowy w przygotowaniu publikacji szacuję na 50%.

Artykuły w czasopismach i rozdziały w książkach:

22. Dominika Kasprowicz (2017), *Elektorat, NOP, Polska Partia Piratów, Partia Piratów, Partia Przewoźników i Kierowców*, [w:] *Leksykon Polskich Partii Politycznych*, red. Agnieszka Turska-Kawa i in., Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń (teksty złożone do publikacji).
23. Dominika Kasprowicz (2017), *The role of a history in contemporary political discourses*, „Soviet and Post-Soviet Politics and Society”, vol. 170, s. 403–407.
24. Agnieszka Hess, Dominika Kasprowicz, Małgorzata Lisowska-Magdziarz et al. (2015), *Nawigacja na mniejszych akwenach. Programy ugrupowań i kandydatów w wyborach samorządowych w aplikacji internetowej BAROMETR WYBORCZY 2014*, „e-Politikon”, Kwartalnik Naukowy Ośrodka Badań Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego, Ośrodek Analiz Politologicznych UW, nr 15, s. 8–45.

Publikacja jest pierwszą w serii artykułów podsumowujących pilotażowy w Polsce projekt badawczy BAROMETR WYBORCZY 2014, w którym za pośrednictwem internetowej aplikacji ustalano stanowiska programowe komitetów wyborczych, a następnie pozyskiwano dane ilościowe dotyczące postaw politycznych i profili wyborczych małopolskich wyborców. Mój wkład w publikację obejmował opracowanie struktury tekstu, opracowanie i wyjaśnienie aspektów metodologicznych oraz podsumowanie wyników badań prowadzonych przez zespół.

25. Dominika Kasprowicz (2014), *When the party is over*, „Visegrad Insight”, vol. 1, s. 76–78.
26. Dominika Kasprowicz (2014), *Nowa polityka w Europie Środkowej*, „Nowa Res Publica”, vol. 215, s. 94–97.
27. Dominika Kasprowicz (2014), *Euronegatywni*, „Instytut Idei”, nr 6, s. 62–70.
28. Dominika Kasprowicz (2013), *Filling in the niche: populist radical right and the concept of solidarity*, Visegrad Insight, vol. 2, s. 108–111.
29. Katarzyna Sobolewska-Myślik, Dominika Kasprowicz (2012), *Opozycja parlamentarna w III kadencji Sejmu (1997–2001)*, [w:] *Opozycja parlamentarna w Polsce w latach 1997–2010*, red. Krzysztof Łabędź, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków, s. 27–81.
30. Dominika Kasprowicz (2012), *Bułgaria*, [w:] *Partie i systemy partyjne państw Unii Europejskiej*, red. Beata Kosowska-Gąstoł, wyd. UJ, Kraków, s. 81–96.
31. Dominika Kasprowicz (2010), Recenzja: Robert Dalton i Hans Kligenmann (red.) *Zachowania polityczne*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 20–51, [w:] *Studia europejskie z zakresu prawa, polityki, gospodarki*, red. Robert Kłaczyński, Wyższa Szkoła Umiejętności Zawodowych w Pińczowie, Kielce, s. 202–206.

Obok prac wymienionych w wykazie osiągnięcia naukowego, we wskazanym okresie realizowałam także inne przedsięwzięcia badawcze. Brałam udział w charakterze wykonawcy w wieloletnim projekcie pod kierunkiem dr. hab. prof. UP Krzysztofa Łabędzia, gdzie przedmiotem badań było zaproponowanie modelu zachowań opozycyjnych partii parlamentarnych w Polsce, a które przyjął postać wieloaspektowej analizy aktywności ugrupowań parlamentarnej opozycji w III kadencji Sejmu RP (wspólnie z prof. dr hab. Katarzyną Sobolewską-Myślik). Wyniki opublikowane w formie rozdziału w tomie pod naszą redakcją [publikacja nr 29] i prezentowane podczas międzynarodowej konferencji.

Przedmiotem opracowań w tym czasie były także inne niż polski systemy partyjne, stąd udział w zespole prezentującym szczegółowo systemy partyjne państw Unii Europejskiej, owocujący powstaniem rozdziału w publikacji zbiorowej poświęconego Bułgarii mojego autorstwa [publikacja nr 30].

Nowe wątki poruszyłam w serii projektów poświęconych komunikacji politycznej w kampanii wyborczej – europejskiej i krajowej (Nawigatory wyborcze EUVOX i Barometr Wyborczy), dzięki którym przedstawiono i porównano ofertę polityczną komitetów w wyborach samorządowych w Małopolsce oraz zaprezentowano ten typ narzędzi jako ciekawą alternatywę wobec częściej stosowanych np. analiz zawartości czy treści [publikacja nr 24]. Istotne teoretyczne rozważania na ten temat promowano w postaci recenzji dwutomowej publikacji pt. „Zachowania wyborcze” [publikacja nr 31].

Dzięki zebranych w czasie prac terenowych danym w ostatnim czasie opracowałam pięć haseł do Leksykonu Partii Politycznych dotyczących mało znanych, niszowych ugrupowań jak: *Elektorat, Polska Partia Piratów, Partia Piratów, Partia Przewoźników i Kierowców*. [publikacja nr 22]

Od czasu uzyskania stopnia doktora (2010) systematycznie uzupełniałam instrumentarium służące rozwojowi naukowemu, biorąc udział w dodatkowych kursach i szkoleniach, z których najważniejsze dla osiągnięcia naukowego były:

2015	Kurs obsługi i analizy danych ilościowych Imago Pro Academic (SPPS)
2012	ECPR Ljubljana Summer School of Methods and Techniques, Qualitative Comparative Analysis (fsQCA), Software packages: Tosmana, fsQCA, mvQCA, tQCA
2010	ECPR Ljubljana Summer School of Methods and Techniques, Mixed Methods Research Designs
2009	EUI Summer School on Political Parties and Voters, European University Institute (EUI), Florencja
2008	Kursy (fakultatywne) z zakresu ilościowej i jakościowej analizy danych w tym: SPSS i MaxQDA, Instytut Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Dzięki szkoleniom i badaniom poszerzyłam także swoje dydaktyczne portfolio prowadząc wykłady, konwersatoria i seminaria w języku polskim i angielskim, w tym przedmioty: *Projektowanie przekazu, Populizm – między stylem a ideologią, Modele zachowań wyborczych, Partie i systemy partyjne, Populistyczna skrajna prawica w Europie, Wprowadzenie do komunikacji politycznej, Polski system polityczny, Metody ilościowe w naukach społecznych oraz Populist radical right parties in the CEE, Triple transition in Poland*. Tematy te były przedmiotem wykładów w ramach 7 staży dydaktycznych Erasmus+ realizowanych w latach 2010-2017.

Prowadziłam także regularne prace organizacyjne w Instytucie Politologii Uniwersytetu Pedagogicznego, a następnie Instytucie Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego będąc członkiem Zespołu ds. badań ewaluacji i promocji IP UP, kierownikiem zespołu ds. współpracy zagranicznej IDMiKS, wieloletnim członkiem komisji rekrutacyjnej w IP UP.

Od momentu uzyskania stopnia naukowego doktora opublikowałam 31 prac, w tym: trzy monografie (dwie współautorskie), w tym jedna w języku angielskim, w sumie dziewięć publikacji w języku angielskim, w tym artykuły w anglojęzycznych czasopismach oraz polskich czasopismach naukowych z listy B, a także rozdziały w pracach zbiorowych. Byłam również współredaktorem anglojęzycznego opracowania naukowego. Aktualnie dwa kolejne artykuły oczekują na publikację (w polskim i zagranicznym czasopiśmie). Dane bibliometryczne: Indeks Hirscha = 3, liczba cytowań = 18 (na podstawie Publish or Perish).

Jeśli chodzi o udział w komitetach organizacyjnych międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych, w roku 2015 współorganizowałam panel międzynarodowy pt. *VAA – Voting Advice Applications* w trakcie III Kongresu Politologii (Kraków), a w roku 2013 byłam organizatorem międzynarodowego seminarium pt.: *SPACE – Socio-political alternatives in Central Europe*, Uniwersytet Pedagogiczny (Kraków). COST – IS1308 Action pt.: *Populist Political Communication in Europe: Comprehending the Challenge of Mediated Political Populism for Democratic Politics*, (MC Substitute, wykonawca w Working Group 3). Jestem także członkiem międzynarodowych i krajowych organizacji oraz towarzystw naukowych, w tym: Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych (PTNP) oraz International Political Science Association (IPSA).

e) Działalność dydaktyczna i popularyzatorska:

Od czasu uzyskania stopnia doktora aktywnie angażowałam się w pracę dydaktyczną, a jednym z moich priorytetów była popularyzacja nauki. W tym zakresie warto przypomnieć organizację pobytu naukowego dr. Uwe Serdulta z Centrum Badań nad Demokracją Bezpośrednią z Uniwersytetu w Zurychu (profesura gościnna w Instytucie Politologii Uniwersytetu Pedagogicznego w semestrze zimowym 2013/2014) oraz serię zajęć dydaktycznych w dwóch edycjach studiów podyplomowych pn. „Wirtualizacja przestrzeni edukacyjnej” w ramach seminariów eksperckich z tematyki „Social learning” – uzupełnienie (zajęcia współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego), organizację licznych spotkań studentów z przedstawicielami Sejmu, Senatu oraz organizacji pozarządowych i mediów. Organizowałam też szkolenia z zakresu metodologii, w którym udział wzięła grupa pracowników i doktorantów Wydziału Humanistycznego UP w Krakowie.

Ważnym elementem wymiany międzynarodowej były zajęcia prowadzone w języku angielskim na University of Pittsburgh, USA (seria wykładów dla studentów kierunku: *Czech Republic and Poland: Economy and Policy*, kwiecień, maj 2012–2017). Dodatkowo, na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej – ISP Uniwersytetu Jagiellońskiego prowadziłam wykłady gościnne w ramach programu *Masters in European Studies* (styczeń–marzec 2013). Wyniki badań upowszechniałam w formie zdalnej, do czego zaliczam przygotowanie i realizację kursu e-learningowego (kurs 100% zdalny, zatwierdzony przez Komisję ds. Zdalnych Form Kształcenia, realizowany na platformie e-learningowej Moodle) pt. *Między komunikacją a perswazją, czyli jak skutecznie komunikować*. W latach 2010–2017 do moich obowiązków należało także przygotowanie i ewaluacja kart kursów oraz planów i programów studiów I, II i III stopnia (kierunki: politologia, administracja, stosunki międzynarodowe, dziennikarstwo).

Wyniki badań regularnie przedstawiałam w serii artykułów publicystycznych i popularyzatorskich do czasopism: „Visegrad Insight”, „LIBERTE!”, „Kultura Liberalna”, „Res Publica Nova”, „Tygodnik Powszechny”, „Eurozine” oraz portali internetowych (w tym Instytut Obywatelski). Jako specjalista z zakresu systemów politycznych i partii politycznych odbywam regularne konsultacje merytoryczne dla studia tłumaczeń Sapientia (produkcje dokumentalne o tematyce historycznej,

politycznej, społecznej i ekonomicznej), jestem też komentatorem w radiu RMF i Radiu Kraków oraz zagranicznych dziennikach jak „The Wall Street Journal” i in.

Moja współpraca ze studentami obejmowała także promotorstwo prac licencjackich – wypromowano siedmiu studentów na kierunku Bezpieczeństwo Wewnętrzne (IP UP) w toku promocji jest kolejnych siedem prac (IDMiKS UJ, 2010–2017), wielokrotnie byłam też opiekunem roku (IP UP) oraz opiekunem Koła Naukowego (IP UP, 2006–2007), z którym organizowane były spotkania z przedstawicielami mediów i politykami oraz zagranicznymi wykładowcami a także naukowe obozy wyjazdowe. W Instytucie Politologii UP pełniłam także funkcję opiekuna praktyk studenckich, co wiązało się z obsługą administracyjną, doradztwem a także współpracą z podmiotami zewnętrznymi (jak domy medialne, jednostki samorządu terytorialnego, placówki konsularne, szkoły, firmy polskie i zagraniczne).

W roku 2016 zostałam promotorem pomocniczym magistra Kamila Stolarka, tytuł pracy doktorskiej: „Europeizacja systemu politycznego II Republiki Greckiej” (data otwarcia przewodu doktorskiego: 24 czerwca 2016 r., Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, promotor: prof. dr hab. Katarzyna Sobolewska-Myślik).

f) Współpraca międzynarodowa

Realizacja projektów badawczych i opracowanie wyników nie byłyby możliwe bez intensywnej wymiany międzynarodowej i współpracy z ekspertami w tej dziedzinie. Odebrałam je w czasie staży dydaktycznych i badawczych, których po roku 2010 było w sumie dziewięć, z czego z dwoma ośrodkami prowadzę regularną współpracę badawczą i dydaktyczną (Wydział Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu w Porto oraz Centrum Badań nad Demokracją Bezpośrednią Uniwersytetu w Zurychu).

Staże dydaktyczne po roku 2010, które warto wymienić, odbywały się na: Wydziale Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu w Porto – LLP ERASMUS, Visiting Professor (maj 2012, 2013, 2015, 2016), na Wydziale Studiów Europejskich, Sorbonne Nouvelle III – LLP ERASMUS, Visiting Professor (grudzień 2013) oraz na Wydziale Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu w Stambule – LLP ERASMUS, Visiting Lecturer (maj 2010). Staże badawcze, które umożliwiły zgromadzenie danych użytych w osiągnięciu naukowym, realizowałam na Wydziale Nauk Politycznych Uniwersytetu w Bukareszcie, LLP ERASMUS, Visiting Research Fellow (październik–listopad 2011) w European University Institute we Florencji, wizyta studyjna (wrzesień 2011) oraz w Centrum Badań nad Demokracją Bezpośrednią Uniwersytetu w Zurychu (czerwiec 2016).

g) Działalność ekspercka

Jestem autorką kilku ekspertyz, w tym: *Ekspertyzy dot. badań rynku politycznego dla Komitetu Wyborczego Platformy Obywatelskiej w wyborach samorządowych 2014 w Małopolsce, Kraków 2014*; *State, NGO, Media Towards Right Wing Extremism in Poland – Between Prevention and Restrictions*, Friedrich Ebert Foundation Working Papers Series, Budapest 2010, a także recenzentem wydawniczym publikacji: *Political parties and nationalism in Visegrad countries*, Wyd. International Institute of Political Science of Masaryk University, Brno 2010, ss. 175.

Ważnym elementem mojego dorobku jest udział w panelach eksperckich i konkursowych. W roku 2017 zostałam członkiem międzynarodowego panelu eksperckiego w ramach projektu: *Back to the National Roots? The Role and Impact of the Radical Right in Eastern Europe Today*, Uniwersytet w

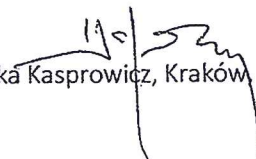
Viadrinie, Polska/Niemcy, a w roku 2016 międzynarodowego panelu eksperckiego w ramach projektu: *The inclusiveness of political parties around the world – in their policy positions, organizational structures, and electoral strategies*, University of Bristol, Wielka Brytania.

Od roku 2009 do 2014 należałam do Zespołu Konsultantów Merytorycznych Stowarzyszenia Willa Decjusza w Krakowie w projektach: (wybrane) *Polish-British Round table*, *Visegrad Summer School*, *Weimar Triangle Conference*, the *National Multicultural Education Project „Nasza Europa”* (*Our Europe*), a w latach 2014–2015 brałam udział w charakterze eksperta w projektach Fundacji Batorego, Warszawa (udział w seminariach eksperckich, ekspertyzy z zakresu zachowań wyborczych, skrajnej prawicy w Europie oraz partii politycznych).

Recenzuję także projekty międzynarodowe w międzynarodowym panelu Recenzentów SASPRO Mobility Programme, Słowackiej Akademii Nauk (ocena merytoryczna projektów w ramach 7. Programu Ramowego Marie Curie Programme). Od roku 2016 jestem recenzentem wydawniczym „Rocznika Administracji Publicznej” (e-ISSN 2449-7800 p-ISSN 2449-7797, wyd. Uniwersytetu Pedagogicznego), i członkiem redakcji – redaktorem tematycznym czasopisma „Political Preferences” (p-ISSN: 2083-327X; e-ISSN: 2449-9064, wyd. Uniwersytetu Śląskiego).

W roku 2017 byłam recenzentem pracy doktorskiej pt. *The Perception of national identity by political parties and its development in the context of European political space in the Czech Republic, Poland, and Slovakia between 2004 and 2013* (Uniwersytet w Brnie, Instytut Europeistyki, autor: Michal Vit, promotor: prof. Vit Hlousek).

W latach 2008–2016 byłam też członkiem Komisji Rekrutacyjnej Instytutu Politologii Uniwersytetu Pedagogicznego, a w latach 2010–2015 kierowałam zespołem ds. badań, planowania i ewaluacji strategii promocyjnej Instytutu Politologii. Od roku 2016 jestem kierownikiem zespołu ds. rozwoju nauki i współpracy międzynarodowej w Instytucie Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, a w zakres moich obowiązków wchodzi realizacja indywidualnych zespołowych projektów badawczych; prowadzenie szkoleń z zakresu pozyskiwania funduszy na badania i rozwój, przygotowywanie aplikacji do instytucji finansujących badania – NCN, Erasmus+, Horyzont2020, współpraca z administracją uczelni, koordynacja i rozliczanie projektów naukowych, współpraca z firmami zewnętrznymi).

dr Dominika Kasprowicz, Kraków, 1 sierpnia 2017 r.